

हनुमज्जन्मरहस्यकथनस्य मूलसंशोधितपाठः

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

पाण्डुलिपिविवरणम्

नाम- हनुमज्जन्मरहस्यकथनम्

ग्रन्थकार- अज्ञात

सन्दर्भस्रोत- श्रीमद्बृहद्विष्णुयामले भृगुगीतबृहद्रामायणे उत्तरकाण्डे

प्रवेश-संख्या- ३५१६६, क्रम-संख्या- ६२, पाण्डुलिपि-संख्या- १६२५६

पत्र-संख्या- १-६ अक्षर-संख्या (पंक्तौ २६), विवरणम्- पूर्ण

लिपि- देवनागरी, संवत्- १९३५

श्रीराम उवाच-

वालिसुग्रीवयोर्जन्म श्रुतं तव मुखान्मुने।

कथं केसरिणः क्षेत्रे हनूमान् पवनात्मजः॥१॥

वानरीगन्धवहयो रतियोगोऽतिकौतुकः।

यत्र जातो मेहावीरो हनुमानिति कथ्यते॥२॥

महाश्चर्यकरं पुण्यं तस्य जन्म कथं विभो॥

विस्तराच्छ्रोतुमिच्छामि यदि तेऽनुग्रहो मयि॥३॥

अगस्त्य उवाच-

किं तवाऽविदितं राम जगच्चित्तैकसाक्षिणः ।

तथापि पृच्छते वच्मि सर्वलोकहिताय ते ॥४॥

हनुमज्जन्मरहस्यकथनस्य मूलसंशोधितपाठः

शृणुष्वाऽवहितो भूत्वा माया वैभवमुत्तमम् ।

साक्षादेकादशो रुद्रः स हनुमानलौकिकः ॥५॥

सहाय्यं त्वच्चिकीर्षु योऽवतीर्णो भुवि पावनः ।

तस्य जन्म महाश्चर्यं शृणु शौर्यविवर्धनम् ॥६॥

तच्चरित्रं यशस्यं च वक्ष्ये सर्वार्थदायकम् ।

अञ्जनीगर्भसम्भूतमञ्जनं सर्वरोगिणाम् ॥७॥

एकदा सुखमासीनः सुधर्मायां शचीपतिः ।

नर्तनायाकरोदाज्ञां नर्तकीं पुञ्जिकस्थलीम् ॥८॥

देवर्षीणामृचीकोपि तत्र प्राप्तो यदृच्छया ।

सत्कृतः सन्निविष्टोऽभूदासने गुरुसन्निधौ ॥९॥

संगीतरसमूर्तिं तमज्ञात्वा गानमत्तया ।

वेत्ति किं मामकं गानचातुर्यं वेदपाठकः ॥१०॥

इत्यनालोकितो भावैस्तेन क्रोधसमाकुलः ।

शशाप स्वं निर्वासाय नार्हसि ब्रजभूतले ॥११॥

वानरी भव दुर्वृत्ते विप्रानादरकारणात् ।

मां विजानासि वै मूढे यतो गानरसात्मकम् ॥१२॥

हनुमज्जन्मरहस्यकथनस्य मूलसंशोधितपाठः

ततः सर्वे भयाविष्टाः सुधर्मस्थाश्चकंपिरे ।

सापि तद्वाक्यमाकर्ण्य कम्पिता स्वेदसङ्कुला ॥१३॥

मुञ्चन्नश्रूणि सततं प्रार्थयामास भूसुरम् ।

क्षमस्व मम दौरात्म्यमबलायाः कृपानिधे! ॥१४॥

शापमोक्षं वद विभो क्षमासारा हि साधवः ।

भवत्कृपाविक्षीतो यः कुत्रचिन्नावसीदति ॥१५॥

दैन्योक्तिमाकर्ण्य तदेति तस्याः

सद्यो बभूवार्द्रमतिर्महात्मा ।

प्रोवाच मा भीस्तव पुञ्जिकस्थलि

भवेत्सुतस्ते सकलार्तिहन्ता ॥१६॥

स रामचन्द्राङ्घ्रिसरोजसेवा-

मादृत्य वीर्येण समन्वितः शुचिः ।

तीर्त्वा समुद्रं परिदह्य लङ्कां

रामेण हत्वा दशकण्ठमुग्रम् ॥१७॥

वितत्य कीर्तिं भुवि पुण्यरूपां

प्रेम्णा स रामं गृहमानयिष्यति ।

तद्दर्शनादर्चनतस्सुशापा-

न्मुक्ता सती स्वस्थलमागमिष्यसि ॥१८॥

हनुमज्जन्मरहस्यकथनस्य मूलसंशोधितपाठः

इत्थं समाकर्ण्य वचस्तदा सा

जाताऽत्र कन्या हरिकुञ्जरस्य ।

रूपे गुणे चाऽप्रतिमा मनोज्ञा

पित्रोः सदा प्रीतिविवृद्धिदाऽऽसीत् ॥१९॥

पित्रा केशरिणे दत्ता पाणिग्रहविधानतः ।

अञ्जनाद्रावञ्जनीति विख्याता भुवनत्रये ॥२०॥

कपित्वेपि सुशीला सा प्रमदा चारुहासिनी ।

चार्वङ्गी चपलाक्षी च पतिचित्तानुवर्तिनी ॥२१॥

सैकदा विपिने रम्ये व्यचरत्कामरूपिणी ।

रम्यया मानवाऽऽकृत्या मनसोऽनन्दवर्धिनी ॥२२॥

विचित्रमाल्याऽऽभरणा महार्हक्षौमवासिनी ।

विशालनेत्रा सुनसा सुमुखी वरवर्णिनी ॥२३॥

चम्पकाऽशोकपुत्रागपाटीरबकुलादिभिः ।

सङ्कीर्णे शीतलच्छाये गिरिनिर्झरराजिते ॥२४॥

जाति-मालति-कल्हार-सुमनोत्थपरीमलैः ।

सम्मिश्रवायुभिर्जुष्टं वासन्तोत्सवराजिते ॥२५॥

सफलैस्सुरसालैश्च पनसैश्च तथाविधैः ।

फलितैः पुष्पितैश्चान्यैर्वन्यैरन्यैश्च पादपैः ॥२६॥

हनुमज्जन्मरेहस्यकथनस्य मूलसंशोधितपाठः

सङ्कुलैः पक्षिसंघैश्च मत्तभ्रमरनादिते ।

माधवे माधवेनात्मक्रीडार्थं नु प्रकल्पिते ॥२७॥

अनिलोऽपि तदा तस्मिन् सुमनोमधुनालसः ।

मन्दं मन्दं चरन्नासीत् सम्भ्रान्तइवमार्गतः ॥२८॥

साऽपि तत्र समायाता स्वेच्छया गानतत्परा ।

मूर्तिमन्नवलक्ष्मीव कामकान्तेव कामिनी ॥२९॥

अन्वेष्टुं माधवं किं वा साक्षात्पद्मेव मूर्तिमत् ।

दृष्ट्वैव तां समभवदनिलो मदनातुरः ॥३०॥

अविचारित एवैत्य परिरम्भितवान् बलात् ।

सापि तद्विषयासक्तिं ज्ञात्वा क्रुद्धा पतिव्रता ॥३१॥

कामिन्युवाच-

कस्त्वं पापमतिः करोषि किमरे भङ्गं व्रतस्याद्य मे ।

सत्यं ब्रूहि न चेत्त्यजाम्यहमसून् शश्वत्तवाग्रेऽधुना ॥३२॥

अनिल उवाच-

इत्थं मा कुरु साहसं खलु जगत्प्राणोऽस्म्यहं मास्तु ते ।

खेदः कामिनि कामहास्ति भविता सर्वार्तिहन्ता सुतः ॥३३॥

हनुमज्जन्मरहस्यकथनस्य मूलसंशोधितपाठः

न ते भङ्गो व्रतस्याद्य भविष्यति शुभानने ।

परिष्वंगादेव सुतो मत् तुल्यो बलवेगवान् ॥३४॥

रूपवान् गुणसम्पन्नो बुद्धिमान्विजितेन्द्रियः ।

भक्तिमान् विजयी शूरो भवेदेव न संशयः ॥३५॥

श्रुत्वेत्यनिलवाक्यं सा तुष्टाऽभूद् वानरी पुनः ।

मुक्त्वा मूल्यान्यरण्यानि स्वगुहायां ततोऽविशत् ॥३६॥

ततः कतिपयै र्मासैरञ्जनाद्रिगुहोदरे ।

मधुमासे पञ्चदश्यां चित्रर्क्षे मन्दवासरे ॥३७॥

भानोरुदयवेलायां सुषुवे बालकं शुभम् ।

दीर्घबाहुं सुपिङ्गाक्षं भास्वरं दीर्घवक्षसम् ॥३८॥

नूपुराङ्गदकेयूरमणिकुण्डलमण्डितम् ।

ईषद्विकसितास्यं च हेमकौपीनधारिणम् ॥३९॥

जात एव गिरेः शृङ्गं चूर्णयामास लीलया ।

तं दृष्ट्वा तादृशं बालं निमग्नाऽऽनन्दसागरे ॥४०॥

जातोत्सवं तदा चक्रे ज्ञातिभिः सहितः पिता ।

फलैः पत्रैश्च पुष्पैश्च हरिभ्यः काननं ददौ ॥४१॥

हनुमज्जन्मरहस्यकथनस्य मूलसंशोधितपाठः

एवं दिनद्वादशकं प्रयत्ना-

दरक्षि माताऽर्भक्चापलं महत् ।

वृक्षान् समुत्कंपयति प्रपाटय-

त्यारोहति क्षिप्रमहो गिरे गिरिम् ॥४२॥

मुहुर्मुहुर्वृष्टिविशापहत्यै

करोति धूलिभ्रमणं मुदाञ्जनी

मेने मुनेः शापविमुक्तिमात्मनि

दृष्ट्वा शिशुक्रीडनकं महत्तरम् ॥४३॥

कुक्षौ गृहीत्वा सुतमेकदा सा

वृक्षाग्रमारुह्य निशावसाने ।

स्थिता तदैन्द्री भवदर्कबिम्बं

निरीक्ष्य बालस्तत उत्पपात ॥४४॥

अहं पूर्वमिदं पक्वमाहरिष्ये शुभं फलम् ।

इति बुद्ध्या जगामाशू राहोऽप्यूर्ध्वममान्ततः ॥४५॥

तं विलोक्य तथा यान्तं राहुश्चिन्तापरोऽभवत् ।

क्व गच्छति कुतो याति वेगात्किमिदमुल्बणम् ॥४६॥

दायादो न च मे क्वापि न च बन्धुविभागवान् ।

किं करोमि क्व गच्छामि रोद्धुं शक्ति र्न चास्ति मे ॥४७॥

हनुमज्जन्मरहस्यकथनस्य मूलसंशोधितपाठः

ततो गत्वेन्द्रसदनं शक्रं सर्वं न्यवेदयत् ।

सोऽपि स्वगजमारुह्य त्वरयाद्रिं ययौ ततः ॥४८॥

निरीक्ष्य वेगतो यान्तं पविना निजघान ह ।

राहोरूर्ध्वगतो योऽसौ योजनानां शतत्रयम् ॥४९॥

ततो निपतनाच्छैले हनु र्वामो व्यशीर्यत ।

तेन लोके स विख्यातो हनूमानिति राघव! ॥५०॥

विलोक्य शक्रेण निपातितं सुतं

क्रोधाग्निसंदीपितमानसोऽनिलः ।

प्रत्यग्रहीन्निर्जरहन्निविष्टा-

त्रीरङ्करैर्भानुरिव स्वकांशान् ॥५१॥

तेनातिपीडिता देवा ब्रह्माणं शरणं ययुः ।

ब्रह्मा ऽथ तैः सहागत्य स्तुतवान् पवनात्मजम् ॥५२॥

भवाऽमराऽजराऽरोगो वज्राङ्गो विजितेन्द्रियः ।

वीर्यवान् धैर्यवान् धीमान् मनसोऽप्यतिवेगवान् ॥५३॥

शस्त्रैरस्त्रैरभेद्यश्च शूरः सत्यपराक्रमः ।

देवासुरमनुष्यैश्च स्थावरै र्जङ्गमैरपि ॥५४॥

अजेयः सर्वतः कामरूपः शुचिरुदारधीः ।

एवं नानावरैश्चैव दिगीशैरभिपूजितः ॥५५॥

हनुमज्जन्मरहस्यकथनस्य मूलसंशोधितपाठः

तोषयित्वाऽनिलं सर्वे वरदा पवनात्मजम् ।

विज्वराः स्वर्गनिलयं प्राप्ता राघव ते पुनः ॥५६॥

श्रोतुमिच्छसि तद् ब्रूहि न किञ्चिद्गोप्यमस्ति ते ।

महच्छ्रेयस्करं पुण्यमिदमाख्यानमद्भुतम् ॥५७॥

हनुमज्जन्मदिवसे प्रीत्या कृत्वोत्सवं शुभम् ।

श्रोतव्यमेव यत्नेन भक्त्या सर्वेप्सितप्रदम् ॥५८॥

पवननन्दनजन्ममहोत्सवे यः

पठति तत्प्रतिमान्तिके महात्मा ।

न स पश्यति कालराजधानीं

न स भूयो भुवि गर्भवासभूमिम् ॥५९॥

प्रत्यहं पूर्णमास्यां वा नियमान्मन्दवासरे ।

आख्यानपठनात्तस्य ह्रीं धीः श्रीरचला भवेत् ॥६०॥

॥ इति श्रीमद्बृहद्विष्णुयामले भृगुगीतबृहदरामायणे

उत्तरकाण्डे अगस्तिराघवसंवादे

हनुमज्जन्मरहस्यकथनम् पञ्चमोऽध्यायः ॥

पौषः ६ श्रौम सम्बत् १९३५ शक १९००

